

Арбітражний керуючий, як антикризовий менеджер. Правові обмеження в діяльності арбітражного керуючого.

Загальним терміном «арбітражний керуючий» позначають трьох антикризових фахівців: розпорядника майна, керуючого санацією та ліквідатора, котрі здійснюють повноваження в судових процедурах, застосовуваних до боржника. Доля підприємства-боржника й можливість задоволення вимог кредиторів безпосередньо залежать від діяльності арбітражного керуючого, його знань і досвіду.

Так, поняття арбітражного керуючого в законодавстві України вперше передбачене Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (далі – Закон).

Арбітражний керуючий відповідно до вимог ч. 1 ст. 1 Закону - фізична особа, призначена господарським судом у встановленому порядку в справі про банкрутство як розпорядник майна, керуючий санацією або ліквідатор з числа осіб, які отримали відповідне свідоцтво і внесені до Єдиного реєстру арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів) України.

Однак, варто зазначити, що положення арбітражного керуючого зазнало суттєвих змін у зв'язку із внесенням у 2013 році змін до Закону.

Так, якщо раніше діяльність арбітражного керуючого підлягала ліцензуванню, то на сьогоднішній день арбітражний керуючий є самозайнятою особою, що прирівняний до службової особи підприємства-боржника.

Закон, а саме ч. 1 ст. 97 передбачає вимоги до арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора).

Так, арбітражним керуючим (розпорядником майна, керуючим санацією, ліквідатором) може бути громадянин України, який має повну вищу юридичну або економічну освіту, стаж роботи за фахом не менше трьох років або одного року на керівних посадах після отримання повної вищої освіти, пройшов навчання та стажування протягом шести місяців у порядку, встановленому державним органом з питань банкрутства, володіє державною мовою та склав кваліфікаційний іспит.

На підприємствах, що провадять діяльність, пов'язану з державною таємницею, арбітражний керуючий (розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор) повинен мати допуск до державної таємниці, а в разі його відсутності - отримати такий допуск у встановленому законодавством порядку.

Необхідно звернути увагу, що законодавець виділяє та захищає статус арбітражного керуючого.

Стаття 99 Закону визначає, що під час здійснення своїх повноважень арбітражний керуючий (розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор) є незалежним.

У разі затримання уповноваженим органом арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора) або повідомлення йому про підозру у вчиненні ним кримінального правопорушення орган, що здійснив затримання чи повідомив про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, зобов'язаний негайно повідомити про це державний орган з питань банкрутства.

Вилучення документів у арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора) допускається лише за рішенням суду в порядку, передбаченому законом.

Крім того, Законом визначено права арбітражного керуючого, що надають йому переваги під час здійснення повноважень розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора.

Арбітражний керуючий (розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор) користується усіма правами розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора відповідно до законодавства, у тому

числі має право:

- 1) звертатися до господарського суду у випадках, передбачених Законом;
- 2) скликати збори і комітет кредиторів та брати в них участь з правом дорадчого голосу;
- 3) отримувати винагороду в розмірі та порядку, передбачених Законом;
- 4) залучати для забезпечення виконання своїх повноважень на договірних засадах інших осіб та спеціалізовані організації з оплатою їхньої діяльності за рахунок боржника, якщо інше не встановлено Законом чи угодою з кредиторами;
- 5) запитувати та отримувати документи або їх копії від юридичних осіб, органів державної влади і органів місцевого самоврядування та від фізичних осіб за їх згодою;
- 6) отримувати інформацію з державних реєстрів шляхом направлення офіційних запитів до держателя або адміністратора відповідного реєстру;
- 7) подавати до господарського суду заяву про дострокове припинення своїх повноважень;
- 8) здійснювати інші повноваження, передбачені Законом.

Поряд із цим, не варто дивитись на арбітражного керуючого, як на особу, що має необмежені права та не має жодних обмежень.

Перш за все, необхідно звернути увагу на правові обмеження, що перешкоджають можливості стати арбітражним керуючим.

Частина 2 статті 96 Закону передбачає, що не може бути арбітражним керуючим (розпорядником майна, керуючим санацією, ліквідатором) особа:

- 1) яка визнана судом обмежено дієздатною або недієздатною;
- 2) яка має судимість за вчинення корисливих злочинів;
- 3) яка не здатна виконувати обов'язки арбітражного керуючого за станом здоров'я;
- 4) якій заборонено обіймати керівні посади;
- 5) якій відмовлено в наданні допуску до державної таємниці або скасовано раніше наданий допуск за порушення законодавства у сфері охорони державної таємниці, якщо такий допуск є необхідним для виконання обов'язків, визначених цим Законом, у разі якщо з часу такої відмови або скасування пройшло менше року.

Крім того, арбітражний керуючий (розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор) повинен один раз на два роки підвищувати кваліфікацію в порядку, встановленому державним органом з питань банкрутства.

Необхідно одразу зрозуміти, що вказані вимоги поширюються на усіх осіб, які мають свідоцтво арбітражних керуючих, незалежно від того, здійснюють вони діяльність розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів чи ні.

Окрім того, законом передбачено обов'язок арбітражного керуючого укласти із страховиком договір страхування професійних ризиків арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів) за шкоду, заподіяну внаслідок неумисних дій або помилки під час здійснення повноважень арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора).

Страхування професійних ризиків арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора) здійснюється арбітражним керуючим (розпорядником майна, керуючим санацією, ліквідатором) протягом трьох робочих днів з дня внесення до Єдиного реєстру арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів) України запису про надання йому права на здійснення діяльності арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією,

ліквідатора). Здійснення діяльності арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора) без договору страхування ризиків його діяльності забороняється.

Мінімальний розмір щорічної страхової суми становить триста мінімальних розмірів заробітної плати, встановленої на початок року.

Порядок і умови страхування професійних ризиків арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора) встановлюються законом.

Не варто також забувати про обов'язки арбітражного керуючого, що прямо передбачені ч. 2 ст. 98 Закону.

Арбітражний керуючий (розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор) зобов'язаний:

- 1) неухильно дотримуватися вимог законодавства;
- 2) здійснювати заходи щодо захисту майна боржника;
- 3) аналізувати фінансову, господарську, інвестиційну та іншу діяльність боржника, його становище на ринках та надавати результати таких аналізів господарському суду разом з документами, що підтверджують відповідну інформацію;
- 4) подавати відомості, документи та інформацію щодо діяльності арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора) у порядку, встановленому законодавством;
- 5) створювати умови для проведення перевірки додержання арбітражним керуючим (розпорядником майна, керуючим санацією, ліквідатором) вимог законодавства;
- 6) здійснювати заходи щодо забезпечення охорони державної таємниці відповідно до встановлених законодавством вимог;
- 7) надавати державному реєстратору в електронній формі через портал електронних сервісів відомості, необхідні для ведення Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, у порядку, встановленому державним органом з питань банкрутства;
- 7-1) вживати заходів до недопущення будь-якої можливості виникнення конфлікту інтересів та невідкладно повідомляти суду про наявність такого конфлікту;
- 8) надсилати органам Національної поліції чи органам прокуратури повідомлення про факти порушення законності, виявлені в діяльності працівників підприємств та організацій, що містять ознаки дії (бездіяльності), переслідуваної у кримінальному чи адміністративному порядку;
- 9) виконувати інші повноваження, передбачені законодавством про банкрутство.

Під час реалізації своїх прав та обов'язків арбітражний керуючий (розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор) зобов'язаний діяти добросовісно, розсудливо, з метою, з якою ці права та обов'язки надано (покладено), обґрунтовано, тобто з урахуванням усіх обставин, що мають значення для прийняття рішення (вчинення дії), на підставі, у межах та способами, що передбачені Конституцією та законодавством України про банкрутство.

Під час реалізації своїх прав та обов'язків арбітражний керуючий зобов'язаний додержуватися вимог Закону України «Про запобігання корупції» щодо обмеження використання своїх повноважень з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб, одержання дарунків (пожертв).

Порушення арбітражним керуючим вимог Закону України «Про запобігання корупції», а також виникнення конфлікту інтересів під час здійснення його повноважень є підставою для усунення його від виконання обов'язків арбітражного керуючого під час провадження у справі про банкрутство, про що господарський суд виносить ухвалу.

Арбітражному керуючому (розпоряднику майна, керуючому санацією, ліквідатору) забороняється розголошувати відомості, що стали йому відомі у зв'язку з його діяльністю, і використовувати їх у своїх інтересах або інтересах третіх осіб.

Обов'язок збереження цієї інформації поширюється також на осіб, які перебувають з арбітражним керуючим (розпорядником майна, керуючим санацією, ліквідатором) у трудових відносинах, а також на інших осіб, які мають доступ до зазначеної інформації.

Таким чином, Закон чітко регулює порядок діяльності арбітражного керуючого для недопущення порушення ним прав боржників та кредиторів у процедурі банкрутства.

Крім того, з метою недопущення вищезазначених порушень, а також контролю за діяльністю арбітражних керуючих, законодавцем передбачено планові та позапланові перевірки діяльності арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів).

І якщо планові перевірки проводяться органом контролю не частіше ніж один раз на два роки, позапланові перевірки здійснюються набагато частіше у зв'язку із наявністю наступних підстав:

подання арбітражним керуючим письмової заяви до органу контролю про проведення перевірки за його бажанням;

звернення (скарги) фізичних та юридичних осіб щодо дій арбітражного керуючого з викладенням обставин невиконання або неналежного виконання ним покладених на нього повноважень, з яких вбачається необхідність проведення контролю;

виявлення недостовірності даних, заявлених у документах, поданих арбітражним керуючим для отримання свідоцтва про право на здійснення діяльності арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора);

неподання або подання не в повному обсязі в установлений строк арбітражним керуючим документів обов'язкової звітності або виявлення недостовірності даних у документах обов'язкової звітності, поданих арбітражним керуючим;

перевірка виконання арбітражним керуючим розпоряджень, виданих за результатами проведення планових чи позапланових перевірок органом контролю;

встановлення Дисциплінарною комісією невідповідності висновків акта перевірки вимогам законодавства, зазначеного в пункті 2.2 цього розділу, та направлення звернення (скарги), що було(а) підставою для проведення відповідної позапланової перевірки, для проведення додаткового контролю;

рішення Дисциплінарної комісії щодо проведення органами контролю додаткового контролю на підставі заяв та скарг, які надійшли на розгляд Дисциплінарної комісії;

виявлення Мін'юстом або територіальним органом з питань банкрутства у процесі реалізації повноважень державного органу з питань банкрутства ознак невиконання чи неналежного виконання арбітражним керуючим покладених на нього обов'язків;

невиконання арбітражним керуючим вимог рішень (ухвал, постанов) господарського суду у справах про банкрутство.

Таким чином, арбітражний керуючий має стимул для недопущення у своїй роботі порушень вимог законодавства з питань банкрутства, прав боржника та кредиторів, адже у разі виявлення скоєння ним грубих порушень вимог законодавства, є можливим притягнення арбітражного керуючого до дисциплінарної відповідальності та позбавлення його права на здійснення діяльності арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора).

Інформує відділ з питань банкрутства Головного територіального управління юстиції в Одеській області

